

Prevalenca in dolgoročni vplivi obremenjujočih izkušenj v otroštvu na funkcioniranje v odraslosti

Ciljni raziskovalni projekt, V5-1712; financerja: Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS (ARRS) in Ministrstvo za zdravje, 1.4.2018-30.9.2020

Vodja: prof. dr. Metka Kuhar v sodelovanju z doc. dr. Nino Mešl iz Fakultete za socialno delo ter z dr. Heleno Jeriček Klanšček in njeno ekipo iz Nacionalnega inštituta za javno zdravje

Vse več tujih raziskav kaže, da imajo izkušnje (tako pozitivne kot obremenjujoče) v otroštvu pomemben vpliv na fizično in duševno zdravje, pa tudi socialno-ekonomski položaj posameznikov tekom življenjskega poteka oz. celo na nadaljnje generacije. Obstajajo celo izračuni o finančnih posledicah obremenjujočih dogodkov, tako v smislu prihodkov/davkov s strani posameznikov kot državnih izdatkov za zdravstvo in socialno varstvo. Zavedanje o tem, kaj so obremenjujoče zgodnje izkušnje ter kakšne so njihove posledice, predvsem pa prepoznavanje tega fenomena ter zagotavljanje podpore za zmanjševanje dejavnikov tveganja in škode je ena ključnih družbenih in javnozdravstvenih nalog. Obremenjujoče življenjske izkušnje lahko razvrstimo na kontinuum od subtilnih do očitnih, od manjših do resnih, od enkratnih dogodkov do let zlorab, zanemarjanja itd. Gre za izkušnje, ki so za posameznika preobremenjujoče, ogrožajoče, preveč intenzivne za toleriranje oz. za spoprijemanje na ustaljene načine. Posebej negativne in dolgoročne učinke na zdravje ter različne vidike funkcioniranja imajo zgodnje obremenjujoče izkušnje.

Velik del podatkov o prevalenci obremenjujočih izkušenj v otroštvu ter raziskovalnih dokazov o povezavah med njimi in različnimi izidi v odraslosti izhaja iz svetovno prepoznavne študije o obremenjujočih izkušnjah v otroštvu, imenovane »Adverse Childhood Experience Study« (ACE študija). Ta raziskava je bila prvič izvedena med leti 1995-97 v ZDA in se še vedno izvaja vsako leto v vseh ameriških državah izvedli so jo tudi v številnih državah izven ZDA, npr. v Angliji, Walesu, na Škotskem; nedavno tudi v Romuniji, Makedoniji, Srbiji, Litvi, Latviji, Albaniji, Turčiji, Črni gori, Ruski Federaciji, na Češkem, Poljskem, na Norveškem, v Kanadi, Braziliji, na Kitajskem, Filipinih, v Jordaniji itd. V Sloveniji tovrstne študije še nimamo.

Posamezne ACE študije vselej pokažejo na pomembne povezave med količino obremenjujočih izkušenj v otroštvu ter zdravjem, psihosocialno dobrobitjo ter socialno-ekonomskimi okoliščinami v odraslosti. V ACE študijah običajno več kot tri četrtine anketiranih poroča o vsaj eni hudo obremenjujoči izkušnji v otroštvu (v izvorni študiji sta dve tretjini poročali o več kot eni od desetih), od desetina do šestina pa ima za sabo celo štiri ali več takih izkušenj. Te stopnje so višje pri marginaliziranih skupinah prebivalstva in populacijah z nižjim socialno-ekonomskim položajem. Največja verjetnost, da se pri posamezniku razvije slabo fizično ali duševno zdravje ali/ter drugi neugodni izidi, je pri tistih s štirimi ali več obremenjujočimi izkušnjami iz otroštva in adolescence.

Z raziskavo želimo **pridobiti podatke o prevalenci obremenjujočih izkušenj, posebej o najpogostejših obremenjujočih izkušnjah v otroštvu, o povezanosti teh z zdravstvenimi in psihosocialnimi izidi v odraslosti, o dejavnikih tveganja in o varovalnih dejavnikih v otroštvu in**

odraslosti. V drugem delu projekta bomo **sistematično pregledali obstoječe tuje modele dobrih praks v kontekstu vrtcev in šol.** Poleg tega bomo **v fokusnih skupinah z vzgojiteljicami, učiteljicami in svetovalnimi delavkami ugotavljali, ali oz. v kolikšni meri strokovne delavke in strokovni delavci, ki se pri svojem delu srečujejo z otroki, prepoznajo obremenjujoče izkušnje v življenju otrok, v kolikšni meri se zavedajo vpliva in posledic obremenjujočih izkušenj in kako so opremljeni za ustrezne odzive v primeru prepoznavanja teh izkušenj.** Na podlagi poglobljenega poznavanja dojemanja in ravnanj pedagoškega osebja bomo odprli možnosti za bolj eksplicitno, poglobljeno, sistematično naslavljanje te tematike tudi v kontekstu vrtcev in šol, ki jih razumemo kot ključne ustanove, ki lahko z razvijanjem spodbudnih okolij delujejo kot temeljni varovalni dejavniki v življenju otrok, ki doživljajo obremenjujoče.

Anketa bo potekala na vzorcu odraslih (18-75 let) prebivalcev Slovenije. Ob že uveljavljenih anketah v okviru ACE študij bomo raziskavo razširili z vključitvijo dodatnih možnih obremenjujočih izkušenj. Te so npr.: udeležnost v vojni, težje poškodbe in nesreče, invazivni medicinski posegi itd., ki so v zadnjih letih prepoznane kot potencialno travmatične. Hkrati bomo preverjali vpliv socialno-ekonomskih dejavnikov, pri čemer bomo posebej pozorni na ranljive skupine (etnična pripadnost, zgodovina revščine, odraščanje v rejništvu itd.). V kvalitativnem delu bomo uporabili metodo fokusnih skupin (predvidoma 4-6 skupin, do deset udeležencev na posamezno skupino). V fokusnih skupinah bodo sodelovali vzgojitelji/-ce, učitelji/-ce nižjih razredov osnovnih šol in svetovalni delavci/-ke.

S pomočjo te raziskave bomo lahko naredili prve korake pri razvijanju ustreznih modelov preventivnega delovanja in sistematičnih zgodnjih intervencij v slovenskem prostoru, tako v smeri prepoznavanja in preprečevanja obremenjujočih izkušenj, kakor zmanjševanja posledic ter krepitev varovalnih dejavnikov. Pričeli bomo z ozaveščanjem strokovnih delavk in delavcev na različnih področjih o pomenu prepoznavanja obremenjujočih izkušenj ter o nujnosti razvijanja pristopov za zmanjševanje posledic in krepitev varovalnih dejavnikov.